

обов'язково захисником, а бажання використати кошти, передані в заставу (в повному обсязі або частково), для внесення на спеціальні рахунки Національного банку України для цілей оборони України підтверджене письмово».

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24 лютого 2022 року № 210 2-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 28.05.2022).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 28.05.2022).
3. Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Лист Верховного Суду України від 03 березня 2022 року № 2/0/2-22. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VSS00820?an=1>
4. Ухвала Ківерцівського районного суду Волинської області від 04.03.2022 р. у справі № 158/355/20.
5. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.05.2022).
6. Про правовий режим воєнного стану : закон України від 12 травня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 28.05.2022).
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: закон України від 5 липня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> дата звернення: 28.05.2022).

Ключові слова: застава, запобіжний захід, особисте зобов'язання, воєнний стан, підозрюваний, обвинувачений.

Key words: bail, precautionary measure, personal commitment, martial law, suspect, accused.

ВОЛОШИНА ВЛАДЛЕНА КОСТЯНТИНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності, кандидат юридичних наук, доцент*

ВИЗНАЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЗАСАДИ ДИСПОЗИТИВНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Кримінальним процесуальним законом у ст. 26 визначено таку засаду кримінального провадження як диспозитивність. Це міжгалузева засада, оскільки як принцип вона закріплена не лише у кримінальному процесуальному законодавстві, а й у ст. 9 КАС, ст. 13 ЦПК.

Як елементи диспозитивності в доктрині обґрунтовано розглядаються справи приватного обвинувачення, цивільний позов у кримінальному провадженні, свобода подання доказів і розпорядження предметом позову, право на ініціювання кримінального провадження шляхом подання інформації в вчиненому кримінальному правопорушенні органам досудового слідства, прокуратури й суду; право розпоряджатися своїми матеріально-правовими вимогами; право розпоряджатися своїми процесуальними правами; право розпоряджатися доказовим матеріалом.

Законодавцем до елементів принципу диспозитивності віднесено вільне використання сторонами провадження своїх прав; у випадках відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення закриття кримінального провадження, крім випадків, передбачених КПК; вирішення питань слідчим суддею, судом у кримінальному провадженні лише тих питань, що винесені на їх розгляд сторонами та віднесені до їх повноважень КПК; можливість початку кримінального провадження у формі приватного обвинувачення лише на підставі заяви потерпілого.

Однак, цим самим не вичерпані усі інститути кримінального процесуального права на які «впливає» диспозитивність. Отже, тут можна віднести інститут цивільного позову у кримінальному провадженні; інститут звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням обвинуваченого з потерпілим; доказове право; інститут учасників кримінального процесу; заключення угоди під час здійснення кримінального провадження.

Проявом диспозитивності у кримінальному провадженні є можливість оскарження дій процесуальних дій (бездіяльності), рішень органів досудового розслідування, прокуратури, суду; відмова або заміна захисника чи представника; надання доказів у кримінальному провадженні та доказування обставин, що входять до предмету доказування; подання та свобода розпорядження предметом цивільного позову; свобода вступу до процесу; свобода виявлення та подання доказів і доведення їх переконливості перед судом; свобода у заявленні клопотань (у тому числі ініціювання проведення експертизи); свобода у заявленні відводів; свобода виступу у дебатах та інші.

Засаду диспозитивності вважається дотриманою, якщо сторонам забезпечено рівну можливість здійснення права самостійно обстоювати свою правову позицію у спосіб, передбачений КПК, у тому числі шляхом звернення до суду з клопотаннями про допит свідків, про витребування документів та проведення окремих процесуальних дій, які учасники провадження вважали необхідними для доведення переконливості їхніх аргументів під час судового засідання (Постанова ККС ВС від 06.07.2020 № 632/313/16-к). Отже, засада диспозитивності тісно пов'язана з засадою змагальності та рівності сторін у кримінальному провадженні. Сторони кримінального провадження повинні мати можливість володіти інформацією, ознайомитись із матеріалами кримінального провадження, висловити зауваження щодо доказів, пода-

них іншою стороною, а також надавати щодо них пояснення. Так, у рішенні ЕСПЛ « Брандштеттер проти Австрії» від 28 серпня 1991 Суд зазначає, що принцип рівності сторін є однією з ознак більш ширшого поняття справедливого судового розгляду, який також включає основний принцип змагальності кримінального судового розгляду – у кримінальному провадженні обвинуваченню та захисту має бути надана можливість знати позицію іншої сторони та подані нею докази та висловлювати свою думку щодо них [1].

Проявом диспозитивності є надання згоди підозрюваного (обвинуваченого) його законного представника на заявлення прокурором клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру. На прокурора покладається обов'язок щодо встановлення підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності та подання до суду клопотання, а на суд обов'язок у їх перевірці та закриття кримінального провадження у відповідності до ст. 284 КПК або відмову у задоволенні клопотання прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності.

На даному етапі сучасного судочинства відмічаються деякі аспекти поширення диспозитивних начал та введення медіаційних процедур; поширення договірного правосуддя. Так, наприклад, у кримінальному провадженні прояв диспозитивності є у можливості потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого ініціювати укладання угоди про визнання винуватості.

Підґрунтям застосування медіації у кримінальному процесуальному законодавстві стала можливість укладання угоди про примирення сторін між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим. Наразі в Україні законодавчо визначено правовий статус медіатора у ЗУ «Про медіацію», який визначає правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані з цією процедурою. Вважаємо, що під час здійснення кримінального провадження можливість вступу у справу медіатора повинна залежати від волевиявлення сторін, оскільки право на примирення це їх диспозитивне право.

У Кримінальному процесуальному кодексі України законодавцем визначено лише окремі положення порядку укладення угод про примирення, а щодо суб'єкта, на якого покладаються такі важливі функції, у ст. 469 КПК говориться, що домовленості стосовно угоди про примирення можуть здійснюватись самостійно потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді). У Наказі від 21.01.2019 № 172/5/10 визначено медіацію як добровільну, позасудову процедуру, під час якої неповнолітній, який є підозрюваним у вчиненні кримінального правопорушення, та потерпілий за допомогою посередника намагаються врегулювати конфлікт шляхом укладення угоди про застосування Програми відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні

кримінального правопорушення». Однак, питання щодо процесуального статусу особи, яка приймає участь у таких переговорах у кримінальному процесуальному законодавстві не визначено [2].

Висновок. Отже, під засадою диспозитивності у кримінальному провадженні необхідно розуміти право суб'єктів кримінального провадження самостійно або за допомогою захисників, представників, інших осіб обирати засоби реалізації своїх матеріальних і процесуальних прав, використовувати за власним розсудом форми захисту, передбачені законом, реалізовувати свої суб'єктивні права та законні інтереси в межах і в спосіб, передбачені законом. До елементів засади диспозитивності можна віднести не лише ті які зазначені у ст.26 КПК, а й інститут цивільного позову у кримінальному провадженні; інститут звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням обвинуваченого з потерпілим; доказове право; інститут учасників кримінального процесу; заключення угоди під час здійснення кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Справа «Собко проти України», заява № 15102/10. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b24#Text
2. Гловюк І. В. Деякі теоретико-прикладні питання застосування медіації у кримінальному провадженні / *Матеріали круглого столу «Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи»*. Львів, 11 червня 2021 року. Львів: ЛьвДУВС, 2021. С. 175–176.

Ключові слова: засада, диспозитивність, кримінальне провадження, медіація, учасники кримінального провадження.

Key words: principle, dispositiveness, criminal proceedings, mediation, participants in criminal proceedings.

ГУРТІЄВА ЛЮДМИЛА МИКОЛАЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, детективної
та оперативно-розшукової діяльності, кандидат юридичних наук, доцент*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ

Межі судового розгляду визначено ст. 337 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) [1]. Цією ж статтею регламентовано **право суду на зміну обвинувачення** (ч. 3 ст. 337 КПК). Доводиться констатувати, що дана стаття сформульована не бездоганно. На деякі недоліки визначення права суду на зміну обвинувачення звертають увагу науковці (Т.В. Лукашкіна [2, с. 566–570] та ін.). Зокрема, зазнача-